

2020 İnsani Gelişme Raporu'nun İstatistik Eki'nde sunulan gösterge ve endeksler, 2019 ve önceki yılların mevcut verilerine dayanarak, COVID-19 küresel salgını öncesindeki insani gelişme durumunu göstermektedir. COVID-19 küresel salgını ve 2020'deki sosyo-ekonomik etkilerinin neden olduğu değişiklikleri yansıtan veriler 2021'de elde mevcut olacak ve 2021 İnsani Gelişme Raporu'nda tablolar ve ilgili analizler halinde sunulacaktır.

Sıkça Sorulan Sorular

İnsani Gelişme Endeksi (İGE)

İnsani Gelişme Endeksi bize ne anlatıyor?

İnsani Gelişme Endeksi (İGE), insan seçeneklerini genişletmenin gelişme sonuçlarını değerlendirmek için nihai kriter olması gerektiğini vurgulamak için oluşturulmuştur. Ekonomik büyüme bu sürecin bir aracıdır, ancak kendi içinde bir amaç değildir. İGE, aynı kişi başına Gayrisafi Milli Hasıla (GSMH) düzeyine sahip iki ülkenin nasıl farklı insani gelişme sonuçları olabileceğini sorarak, ulusal politika seçimlerini sorgulamak için de kullanılabilir.

Örneğin, Kuveyt'in kişi başına GSMH'si Hırvatistan'ın iki katından fazladır fakat Hırvatistan'ın doğumda beklenen yaşam süresi üç yıl daha uzundur, beklenen öğrenim süresi ve ortalama öğrenim süresi Kuveyt'ten sırasıyla bir ve dört yıl daha uzundur, sonuç olarak Hırvatistan Kuveyt'ten daha yüksek İGE değerine sahiptir ve 21 sıra üsttedir.

2019 İGE'de kaç ülke var?

2019 İGE 189 ülkeyi kapsıyor. Böylesine geniş kapsamın başarılması, İnsani Gelişme Raporu Ofisi'nin (İGRO) bir yanda BM kuruluşları ve Dünya Bankası, diğer yanda ulusal istatistik kurumlarıyla yakın işbirliği halinde çalışmasının sonucudur; BM kuruluşları ve Dünya Bankası uluslararası standartlaştırılmış verileri, ulusal istatistik kurumları ise İGE için gerekli olan gelişme göstergelerini sağlıyor. 2019 İGE ve diğer kompozit endekslerin sonuç ve metodolojilerinin tam açıklamalı için http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf adresinden Teknik Notlar 1-6'ya bakınız.

Bir ülkenin İGE'ye dahil edilmesi için kriterler nelerdir?

İnsani Gelişme Raporu Ofisi, mümkün olduğu kadar çok sayıda BM Üye Devletini İGE'ye dahil etmeye çalışıyor. Bir ülkeyi İGE'ye dahil etmek için, endeksin her üç boyutu için yeni, güvenilir ve karşılaştırılabilir verilere ihtiyacımız var. Bir ülkenin dahil edilmesi için, istatistiklerin, görevli uluslararası veri kuruluşları aracılığıyla, ilgili ulusal istatistik kurumundan alınabilmesi gerekiyor.

“Çıkarsanmış” gösterge nedir ve çıkarsanmış istatistikler hangi ülkeler için kullanıldı?

Yalnızca bir İGE göstergesi eksik olan ülkeler için İGRO eksik değeri alternatif bir kaynak veya ülkeler arası regresyon modeli kullanarak tahmin eder. Örneğin, Lihtenştayn'ın ortalama öğrenim süresi (OÖS) için komşusu Avusturya'nın OÖS'si temel alınmıştır. 10 ülke için (Komorlar, Cibuti, Eritre, Grenada, Lübnan, Madagaskar, Mikronezya (Federe Devletleri), Saint Kitts ve Nevis, Güney Sudan ve Suriye) ortalama öğrenim süresi ülkeler arası regresyon modeli ile tahmin edilmiştir. Beklenen öğrenim süresi, dokuz ülke (Bahamalar, Kongo, Ekvator Ginesi, Fiji, Gabon, Haiti, Liberya, Libya ve Vanuatu) için ülkeler arası regresyon modeli ile tahmin edilmiştir.

2019'da birçok ülkenin İGE sıralamaları değişti mi?

Genel olarak, İGE'nin bileşen göstergelerinin doğası gereği art arda iki yıl arasında sıralamalar biraz değişmiştir. Kişi başına gayrisafi milli hasıla dışında, diğer göstergeler yıldan yıla çok yavaş değişmektedir.

2019 İGR için kompozit endekslerin hesaplanmasında kullanılan verilerin indirilme işlemlerinin kapanış tarihine kadar erişilebilen tutarlı veri serilerine dayanarak, 2018 ve 2019 arasında sıraları değişen birkaç ülke bulunmaktadır. 2018 ve 2019'ın İGE değerleri İstatistik Eki'nde Tablo 2'de verilmiştir. Tablo 2, 2014 ve 2019 arasında sıralamadaki değişimleri de göstermektedir.

Tutarlı veriler, en son güncellemelere ve veri revizyonlarına dayanmaktadır ve aynı metodoloji kullanılarak elde edilmiştir. İnsani gelişme göstergeleri başarımlarındaki değişimin (iyileşme veya gerileme) sağlık, eğitim ve yaşam standartları açısından etkisi tutarlı veri serilerinden elde edilen İGE'lerin karşılaştırılmasıyla yansıtılmaktadır.

İGR'nin farklı baskılarında yayınlanmış İGE değerleri (ve sıralamalar) arasındaki fark, veri revizyonu, metodolojideki değişiklik ve göstergelerdeki başarımda gerçek değişikliği temsil etmektedir. İGE kullanıcılarına Rapor'un farklı baskılarındaki tahminleri karşılaştırmalarını ancak her zaman son raporun Tablo 2'sinde verilen tutarlı verileri veya İnternet veritabanı <http://hdr.undp.org/en/data> adresinden erişilebilen veri serilerini kullanmalarını öneriyoruz.

2019 İGE için bileşen göstergelerde önemli veri revizyonları oldu mu?

Başlıca revizyon Dünya Bankası tarafından SGP cinsinden GSMH ve GSYH'de yapılmıştır (Dünya Bankası, Mayıs 2020). 2017 Uluslararası Karşılaştırma Programı'nda (ICP) toplanan veriler, yeni referans yılın 2017 olarak belirlenmesiyle SGP dönüştürme faktörlerinin hesaplanmasında kullanılmıştır. Ayrıca, 'Dünya Nüfus Beklentileri, 2019 Revizyonu'ndan (Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü, Haziran 2019) elde edilen yeni nüfus verileri, kişi başına ve ortalamalar cinsinden ifade edilen göstergelerin hesaplanması için payda olarak kullanılmıştır.

Bu yıl ülkelerin İGE sıralamalarında beraberlikler korundu mu?

İGE çok fazla sayıda ondalık basamak ile hesaplanırsa da sadece üç ondalık basamağa yuvarlanmış İGE değerlerini raporluyoruz. Sıklıkla üç ondalık basamağa yuvarlanmış İGE değerlerinde eşitlikler mevcut, bu aynı zamanda sıralamada beraberlikle sonuçlanmaktadır. İGE değerleri tahmini bileşenler olmalarından ileri gelen doğaları gereği üç ondalık basamaktan sonra anlamlı değildir.

İGE hesaplamasında kullanılan veri kaynakları nelerdir?

Doğumda beklenen yaşam süresi verilerini Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UNDESA) Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü sağladı; ortalama öğrenim süresi (OÖS), UNESCO İstatistik Enstitüsü (UIS) eğitim düzeyi verilerine dayanıyor; UIS verileri bulunmayan ülkeler için Barro ve Lee (2018) tahminleri ve projeksiyonları kullanıldı; beklenen öğrenim süresi (BÖS) UIS tarafından sağlandı; kişi başına GSMH (2017 SGP Dolar) ise Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu tarafından (IMF) sağlanmıştır. Birkaç ülke için ortalama öğrenim süresi ve beklenen öğrenim süresi, ulusal çapta temsil edici hanehalkı anketlerinden tahmin edilmiştir ve bazı ülkeler için GSMH BM İstatistik Bölümü'nün veritabanı olan Ulusal Hesaplar Ana Toplamlar Veritabanı'ndan elde edilmiştir.

İGE ve diğer insani gelişme endekslerinin hesaplanmasında kullanılan ulusal ve uluslararası veriler arasında tutarsızlıklar var mı?

Bazı ülkeler için göstergelerin ulusal ve uluslararası değerleri arasında farklılıklar bulunmaktadır. İGRO tüm düzeylerde, ulusal ve uluslararası, insani gelişme verilerinin kalitesini iyileştirilmesi ve ulusal istatistik kurumları ile BM istatistik kuruluşları arasında etkili iletişim ve işbirliğini aktif olarak desteklemektedir. İnsani Gelişme Raporu Ofisi, ulusal istatistik kaynaklarından doğrudan veri almamaktadır.

Kişi başına GSMH'nin satınalma gücü paritesi (SGP) uluslararası doları cinsinden ifade edilmesi niçin önemlidir?

İGE, çok farklı fiyat düzeylerine sahip 189 farklı ülke ve bölgeyi değerlendirmeye çalışıyor. Ülkeler arasında ekonomik istatistikleri karşılaştırmak için, veriler önce ortak para birimine çevrilmelidir. Piyasa kurlarının aksine, SGP dönüştürme oranı, bu değişimin ülkeler arasındaki fiyat farklılıklarını dikkate almasına imkan sağlıyor. Bu yolla kişi başına GSMH (SGP Dolar) ülkeler arasında karşılaştırılabilecek biçimde insanların yaşam standartlarını yansıtıyor. Teoride 1 SGP Dolar (veya uluslararası dolar) bir yerel ekonomide, 1 ABD Dolarının ABD ekonomisindeki alım gücüne eş değer alım gücüne sahiptir. Mevcut SGP dönüştürme oranları, Mayıs 2020'de uygulanmaya başlamıştır. Bu dönüştürme oranları OECD'den tüm coğrafi bölgelerden 176'dan fazla ekonomiyi kapsayan, 2017 Uluslararası Karşılaştırma Programı (ICP) Araştırmalarına dayanmaktadır.

Kişi başına GSMH, İGE yerine insani gelişmeyi ölçmek için kullanılabilir mi?

Hayır. Gelir, insani gelişme için bir amaç değil bir araçtır. Kişi başına GSMH sadece ortalama ulusal geliri yansıtır. Ne gelirin nasıl harcandığını ne de daha iyi sağlık, eğitim ve diğer insani gelişme kazanımlarına dönüşüp dönüşmediğini açıklamaz. Aslında, ülkelerin kişi başına GSMH sıralamaları ve İGE sıralamalarının karşılaştırılması ulusal politika seçimlerinin sonuçları hakkında daha fazlasını ortaya çıkarabilir. 13.944 Dolar (SGP Dolar) kişi başına GSMH'ye sahip olan Ekvator Ginesi, GSMH sıralamasında 88ncidir, ancak İGE sıralamasında 145ncidir ve neredeyse 3.326 Dolar (SGP Dolar) kişi başına GSMH'ye sahip Zambiya ile aynıdır.

İGE tek başına bir ülkenin insani gelişme düzeyini ölçebilir mi?

Hayır. İnsani gelişme kavramı İGE veya İnsani Gelişme Raporu'nda bulunan diğer kompozit endekslerin (Eşitsizliğe Uyarlanmış İGE, Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi veya Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi) yansıtabileceğinden çok daha geniştir. Kompozit endeksler seçilmiş birkaç alana yoğunlaşarak, insani gelişmeyi ölçmeye odaklanmaktadır. İnsani gelişmenin kapsamlı değerlendirilmesi diğer insani gelişme göstergelerinin ve Rapor'un İstatistik Eki'nde sunulan bilgilerin analizini gerektirmektedir (Rapor'un Okuma Kılavuzu'na bakınız).

İGE göstergeleri ulusal-altı düzeyde İGE'nin hesaplanması için uyarlanabilir mi?

Evet, İGE göstergeleri istatistiksel niteliğin diğer yönlerini karşıladığı durumda ülkeye özgü göstergelere uyarlanabilir. Örneğin, bazı ülkeler ulus-altı düzeyde beklenen yaşam süresi yerine 5 yaş altı ölüm oranlarını kullanmıştır ve bazıları kişi başı GSMH yerine ortalama harcanabilir geliri kullanmıştır. İGE ayrıca, ayrışma düzeyinde veya sağlam istatistiksel metodolojiler kullanılarak tahmin edilebilecek uygun verilerin mevcut olması durumunda, bir ülke içindeki farklı alt popülasyonlar arasında düzey ve eşitsizlikleri karşılaştırmak için ulus altı düzeye ayrıştırılabilir. İGE metodolojisinin kullanılması yoluyla iç eşitsizliklerin vurgulanması birçok ülkede yapıcı politika tartışmalarına yol açmıştır.

İGE için aritmetik ortalama yerine niçin geometrik ortalama kullanılıyor?

2010'da, İGE'nin hesaplanması için geometrik ortalama kullanılmaya başlanmıştır. Herhangi bir boyutta zayıf performans geometrik ortalama da doğrudan yansıtılır. Başka bir deyişle, bir boyuttaki düşük başarımla başka bir boyuttaki yüksek başarımla doğrudan telafi edilemez. Geometrik ortalama boyutlar arasındaki ikame edilebilirlik düzeyini düşürür ve aynı zamanda, örneğin beklenen yaşam süresindeki %1'lik düşüşün İGE üstündeki etkisinin eğitim veya gelir endeksindeki %1'lik düşüşün etkisi ile aynı olmasını sağlar. Bu nedenle, başarımları karşılaştırmaları için bir temel niteliğinde, bu yöntem, boyutlar arası içsel farklılıkları, basit ortalama dan daha fazla dikkate almaktadır.

Kişi başına GSMH'nin azami değerini 75.000 Dolarla sınırlandırmanın etkisi nedir?

Gelir insani gelişmede etkili bir araçtır ancak gelir arttıkça katkısı azalır. Ayrıca, diğer insani gelişme sonuçlarına dönüştürülmeyen yüksek gelir insani gelişme için daha az önem taşımaktadır. Azami değeri 75.000 Dolarla sabitlemek kişi başına GSMH'si 75.000 Dolardan daha yüksek olan ülkeler için, sadece ilke 75.000'in insani gelişmeye katkıda bulunduğu anlamına gelmektedir. Bu yolla yüksek gelirin İGE değerinde baskın olması engellenmiş olur. Şimdiye kadar, sadece üç ülke (Lihtenştayn, Katar ve Singapur) kişi başına 75.000 Dolar tavanını aşmıştır.

İGE, niçin gelir bileşeninin logaritmasını kullanıyor?

Tavan koymaya ek olarak, gelir İGE'ye logaritmik olarak dönüştürülmüş değişken olarak alınmaktadır. Burada amaç, gelirin insan yetkinliklerine dönüşümündeki azalan marjinal faydasını vurgulamaktır. İÇbükey logaritmik dönüştürme, ortalama gelirin sadece 500 Dolar olduğu bir ülkede kişi başına GSMH'de 100 Dolarlık bir artışın yaşam standardı üzerinde, ortalama gelirin 5.000 veya 50.000 Dolar olduğu bir ülkedeki aynı 100 Dolarlık artıştan daha büyük bir etkisi olduğunu daha açık hale getirmektedir.

“Azalan verim” ilkesi niçin diğer göstergelere uygulanmıyor?

Azalan verimi ortaya koyabilmesi için sağlık ve eğitim değişkenlerinin dnüştürölmesini savunan veya karşı gelen görüşler bulunmaktadır. Sağlık ve eğitimin sadece içsel değere (gelir gibi) sahip olmadığı, insani gelişmenin İGE’ye dahil edilmemiş diğer boyutları için bir araç olduğu doğrudur (Sen, 1999). Bu nedenle, diğer uçlara dönüştürülebilirliği de benzer şekilde azalan verime neden olabilir. Buradaki yaklaşım, her yaş veya eğitime eşit değer vermektir ve dolayısıyla ilke sadece gelir göstergelerine uygulanmıştır.

Göstergeler için asgari değer koymanın gerekçesi nedir?

Genellikle, asgari değerler bir toplumun zaman içerisinde hayatta kalması için ihtiyaç duyduğu düzeye göre belirlenir. Beklenen yaşam süresi için tarihsel kanıtlara dayanarak 20 yıl kullanılmıştır, yani 20 yıl asgari olarak alınmıştır. Eğer bir toplum veya alt grubun beklenen yaşam süresi tipik üreme yaşının altındaysa, toplum yok olacaktır. Ruanda soykırımı gibi bazı krizler boyunca düşük değerler gözlenmiştir ancak bunlar sürdürülebilir olmayan istisnai durumlardır.

Bakınız:

Maddison, A. 2010. Historical Statistics of World Economy: 1-2008 AD. Paris: Organization for Economic Cooperation and Development.

Riley, J.C. 2005. Poverty and Life Expectancy. Cambridge, UK: Cambridge University Press. Noorkbakhsh (1998). The Human Development Index: Some Technical Issues and Alternative Indices. Journal of International Development 10, 589-605.

Toplumlar örgün eğitim olmadan da varlıklarını sürdürebilecekleri için, her iki eğitim göstergesi için asgari değer 0 olarak belirlenmiştir. Gelir için, kişi başına GSMH yakın geçmişte herhangi bir ülkenin sahip olduğu en düşük değerden daha düşük olan 100 Dolar olarak belirlenmiştir (Liberya, 1995). Herhangi bir ülkenin kişi başına GSMH’sinin 100 Doların altına düşmesi durumunda asgari değer buna uygun olarak değiştirilecektir.

İGE boyutları eşit ağırlıklı mı?

İGE, her üç boyut endeksine aynı ağırlığı atamaktadır; iki eğitim alt endeksi de eşit ağırlıklandırılmaktadır. Bu seçim tüm insanların üç boyuta eşit değer verdiği normatif varsayımına dayanmaktadır. Endekslerin bileşen göstergelerinin dönüştürölmesi için asgari ve azami değerlerin doğru seçilmesi, boyut endeksleri için daha eşit varyasyonlar vermektedir. Bu yaklaşıma istatistiksel gerekçe sağlayan araştırma makaleleri için bakınız:

Noorkbakhsh (1998). The Human Development Index: Some Technical Issues and Alternative Indices. Journal of International Development 10, 589-605.

Decancq, K. and Lugo, A. (2013). Weights in multidimensional indices of wellbeing: An overview. Econometric Reviews, 2013 - Taylor & Francis.

Katılım, toplumsal cinsiyet ve eşitlik boyutları niçin İGE'ye dahil edilmiyor?

Basit bir özet endeks olarak İGE, insani gelişmenin üç temel yönünde (uzun ve sağlıklı bir yaşam sürmek, bilgili olmak ve insana yakışık bir yaşam standardına sahip olmak) ortalama başarımları yansıtmak için tasarlanmıştır. İGE'ye ek boyutlar ve göstergeler dahil etmek yerine, diğer kompozit endeksler oluşturulmuştur: Eşitsizliğe Uyarlanmış İGE, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi. Katılım ve refahın diğer yönleri nesnel ve öznel göstergeler kullanılarak ölçülmektedir ve raporlarda düzenli olarak tartışılmaktadır. İnsani gelişmenin bu yönleriyle ilgili ölçüm sorunları daha ayrıntılı ele alınması gereken kavramsal ve metodolojik zorluklar ortaya çıkarmaktadır.

Ülke grupları için İGE toplulaştırmaları nasıl elde ediliyor?

İGE'nin belirli bir ülke grubunda (insani gelişme kategorisi, gelişmekte olan bölge vb.) toplulaştırılması, İGE formülünün bileşen göstergelerinin ağırlıklandırılmış grup ortalamalarına uygulanması ile yapılmaktadır. Bu tür bileşen gösterge ortalamalarını elde etmek için kullanılan ağırlıklar, beklenen yaşam süresi ve kişi başına gayrisafi milli hasıla için tüm nüfus, beklenen öğrenim süresi için 5 ile 24 yaş arasındaki nüfus, ortalama öğrenim süresi için 25 yaş ve üzeri nüfustur.

Sıkça Sorulan Sorular

Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi (EUİGE)

Eşitsizliğe Uyarlanmış İGE'nin (EUİGE) amacı nedir?

İGE, kendisini oluşturan sağlık, eğitim ve gelir temel boyutlarındaki insani gelişme başarımlarının ulusal ortalamasını temsil etmektedir. Her ortalama gibi, aynı ülkenin nüfusu içerisindeki insani gelişme eşitsizliklerinin üstünü örtmektedir. Farklı başarımlar dağılımı gösteren iki farklı ülke, yine de aynı İGE değerine sahip olabilir.

EUİGE bir ülkenin sadece sağlık, eğitim ve gelir başarımlarının ortalamasını değil, bu başarımların nüfus arasında nasıl dağıldığını da dikkate almakta ve her boyutun ortalama değerini eşitsizlik düzeyine göre "iskonto" etmektedir.

EUİGE nasıl hesaplanıyor?

Bu yaklaşım, Atkinson'ın (1970) eşitsizlik ölçüleri ailesinden yararlanan Forter, Lopez-Calva, ve Szekely (2005) tarafından önerilen dağılıma duyarlı kompozit endekslere dayanmaktadır. Eşitsizliğe uyarlanmış boyut endekslerinin geometrik ortalaması olarak hesaplanmaktadır. Her boyuttaki eşitsizlik, toplumun belirli bir eşitsizlikten kaçınma düzeyi olduğu varsayımına dayanan Atkinson eşitsizlik ölçüsüne göre tahmin edilmektedir. Daha fazla ayrıntı için Teknik Not 2'ye bakınız.

EUİGE, eşitsizliğin daha iyiye veya daha kötüye gittiğini gösteriyor mu?

EUİGE 2010-2019 yılları için hesaplanmıştır. EUİGE'nin trendi incelenirse, değişimin yönü görülebilir. Sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin Gösterge Panosu 5, İGE'deki eşitsizliklerin nüfustaki dağılımından kaynaklanan toplam kayıptaki yıllık ortalama değişimi içermektedir.

EUİGE hesaplamasında kullanılan veri kaynakları nelerdir?

EUİGE, ortak uluslararası standartlara göre uyumlaştırılmış uyumlu ulusal hanehalkı anketlerinden elde edilen mikro verileri içeren başlıca kamuya açık veritabanlarından alınan gelir/tüketim ve öğrenim süresi verilerine dayanmaktadır: Eurostat'ın Avrupa Birliği Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, Lüksemburg Gelir Araştırması, Dünya Bankası Uluslararası Gelir Dağılımı Veritabanı, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) Çok Göstergeli Küme Araştırması, ICF Makro Demografya ve Sağlık Araştırması, Latin Amerika ve Karayipler Sosyo-Ekonomik Veritabanı (SEDLAC), ve Birleşmiş Milletler Üniversitesi Dünya Gelir Eşitsizliği Veritabanı. Sağlık boyutunda eşitsizlik Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü'nün kısaltılmış yaşam tablolarından hesaplanmıştır. 2019 EUİGE'nin belirlenmesinde kullanılmış anketlerin listesi <http://hdr.undp.org/en/content/table-3-inequality-adjusted-human-development-index-ihdi> adresinde mevcuttur.

EUİGE için hangi yıl referans alınıyor?

EUİGE, 2019 yılını referans almaktadır. 2019'u referans alan İGE göstergeleri ve 2008 ile 2020 arasında yapılmış en yeni hanehalkı anketlerine ve 2015-2020 dönemini referans alan yaşam tablolarına dayanan eşitsizlik ölçülerini kullanmaktadır. Burada mantık, İGE göstergelerinin referans aldığı yılı kullanmaktır.

EUİGE nasıl yorumlanmalıdır?

İGE, insani gelişme boyutlarında ortalama başarımların endeksi olarak görülebilse de, EUİGE, başarımların toplumda dağılımını göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan insani gelişme düzeyidir. EUİGE, eşitsizlik olmadığına İGE'ye eşittir ancak eşitsizlik arttıkça İGE'nin altına düşer. İGE ve EUİGE'nin arasındaki fark, İGE'nin yüzdesi olarak ifade edilen, eşitsizlikten kaynaklı insani gelişmedeki kaybı göstermektedir.

İnsani Eşitsizlik Katsayısı neyi ölçüyor?

2014 İGR'de kullanılmaya başlanan deneysel bir ölçü olan İnsani Eşitsizlik Katsayısı sağlık, eğitim ve gelirdeki eşitsizliklerin basit ortalamasıdır. Ortalama, üç boyutta tahmin edilen eşitsizliklerin ağırlıklandırılmamış aritmetik ortalamalarının alınmasıyla hesaplanmaktadır. Bütün eşitsizlikler benzer büyüklükteyse, İnsani Eşitsizlik Katsayısı ve İGE'deki toplam kayıp göz ardı edilebilecek kadar az değişmektedir; eşitsizliklerin büyüklükleri birbirlerinden farklı olduğunda, İGE'deki kayıp İnsani Eşitsizlik Katsayısından daha fazla olma eğilimi göstermektedir.

EUİGE'nin sınırlamaları nelerdir?

EUİGE, İGE boyutlarının dağılımındaki eşitsizliği yansıtmaktadır. Ancak, ilişkilendirmeye duyarlı değildir; diğer bir deyişle, aynı kişiler her dağılımın alt ucunda olsun ya da olmasın, örtüşen eşitsizlikleri yansıtmaz. Ayrıca, eğitim ve gelir için bireysel veriler sıfır veya negatif (gelir için) olabilir; bu veriler tüm ülkeler için aynı biçimde negatif olmayan ve sıfır olmayan değerler haline dönüştürülmüştür. Bu uyarılama, dağılımları biraz değiştirebilir; bu nedenle de, Atkinson eşitsizlik ölçüsünün eşitsizliğin büyüklüğüne dair yaklaşık bir değer sağladığını söylenebilir.

EUİGE'nin politikalar bakımından önemi nedir?

EUİGE, İGE boyutlarındaki eşitsizlikler ile bunların sonucu olan insani gelişmedeki kayıp arasında doğrudan ilişki kurulmasına olanak sağlamaktadır. Böylelikle, eşitsizliğin azaltılmasına yönelik politikaları bilgilendirmesi ve eşitsizliğin azaltılmasını amaçlayan çeşitli politika seçeneklerinin etkilerini değerlendirmek için yararlı olabilir.

EUİGE yaklaşımı, UNDP için ülke düzeyinde yararlı mıdır?

EUİGE ve bileşenleri, hükümetlerin nüfustaki eşitsizlikleri ve eşitsizlikten kaynaklanan insani gelişme düzeyindeki toplam kayıplara katkılarını daha iyi anlamalarına yardım eden yararlı bir rehber olabilir.

Göstergeler ülke düzeyinde uyarlanabilir mi?

Mevcut haliyle EUİGE, Meksika ulusal İGR tarafından üretilen benzer endeksten esinlenmiştir. EUİGE, uygun verilerin mevcut olması durumunda bir ülke halkının farklı alt gruplarındaki eşitsizlikleri karşılaştırmak için uyarlanabilir. Ulusal ekipler, göstergeler için ikame dağılımlar kullanabilir, bu ulusal bağlamda daha mantıklıdır.

EUİGE, UNDP küresel İGR'nin kalıcı bir parçası mı?

EUİGE, ilk olarak 2010 yılında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi ve Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi ile beraber deneysel bir endeks olarak getirilmişti. 2010, 2013, 2014 ve 2018'de yapılan insani gelişme ölçümü konferanslarında eleştirel bakışla incelenmiş ve tartışılmıştır. Düzenli olarak hesaplanan bir endeks haline gelmiştir ve tüm diğer insani gelişme endeksleri gibi zaman içinde evrilebilir.

Bu metodolojinin ne gibi önemli özellikleri vardır?

Bu yaklaşımın en önemli özelliklerinden biri "alt gruplar içinde tutarlı" olmasıdır. Eşitsizliğin bir alt grupta azalması ve nüfusun geriye kalanında aynı kalması durumunda, toplam eşitsizliğin azaldığı anlamına gelir. İkinci önemli özelliği ise EUİGE'nin eşitsizliğin önce her boyutta sonra ülke çapında hesaplanması ile elde edilebilmesidir; bu da, farklı kaynaklardan verilerin birleştirilmesiyle hesaplanabileceği anlamına gelmektedir, bu nedenle tüm göstergelerle ilgili aynı anketten gelen mikro veriler gerekli değildir.

Gini katsayısı eşitsizliğin ölçümü için yeterli değil mi? Gini ve Atkinson eşitsizlik ölçüleri arasındaki fark nedir?

Gini katsayısı yaygın olarak gelir, tüketim veya varlık eşitsizliğinin ölçümünde kullanılmaktadır. Gini endeksinin İGE dağılımındaki eşitsizliği ölçümünde kullanılması denenmiştir (Hicks, 1998). Atkinson eşitsizlik ölçüsünün seçilmesine üç faktör rehberlik etmiştir: (i) Alt grup tutarlılığı, (ii) dağılımın alt ucundaki eşitsizliğe duyarlılık ve (iii) hesaplama kolaylığı ve sonuç olarak elde edilen kompozit Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi'nin matematiksel zarafeti.

Alt grup tutarlılığı, eşitsizliğin bir alt grupta (bölge, etnik grup vb.) azalması ve nüfusun geriye kalanında değişmemesi durumunda toplam eşitsizliğin azalması anlamına gelmektedir. Gini katsayısı bu özelliğe sahip değildir. Yapısı itibarıyla, Gini katsayısı tüm dağılımı eşit ağırlıklandırırken, Atkinson eşitsizlik ölçüsü alt ucu daha fazla ağırlıklandırır, bu nedenle çocuk ölüm oranı, okuma-yazma bilmezlik ve gelir yoksulluğunu daha iyi açıklamaktadır.

Son olarak, İGE geometrik formu, Atkinson endeksi ile birlikte, önce her boyutta sonra boyutlar arası eşitsizliği hesaplayarak elde edilen basit ve zarif kompozit EUİGE'yi oluşturmaktadır; bu da, farklı kaynaklardan (yaşam tabloları ve farklı eğitim ve gelir anketleri) verilerin birleştirebileceği anlamına gelmektedir.

EUİGE, İGE boyutlarındaki tüm eşitsizlikleri yansıtıyor mu?

Hayır. Veri sınırlamaları ve yapı nedeniyle, aynı kişi her dağılımın alt ucunda olsun ya da olmasın, EUİGE örtüşen eşitsizlikleri yansıtmaz. Ayrıca, şu anda beklenen öğrenim süresi dağılımındaki eşitsizliği tahmin edemiyoruz; bu nedenle eğitim boyutundaki eşitsizlik sadece yetişkin nüfusun eğitim süresinin dağılımından değerlendirilmektedir.

Bazı ülkeler için gelir boyutundaki eşitsizliğin değerlendirilmesi hanehalkı tüketimine, bazılarında da gelir dağılımına dayanmaktadır. Bu eşitsizlikler karşılaştırılabilir mi?

Doğaları gereği, gelir ve tüketim farklı düzeylerde eşitsizliklere yol açmaktadır; gelir eşitsizliği tüketim eşitsizliğinden daha fazladır. Gelir doğal olarak "kaynaklar üzerinde kontrol" kavramına karşılık geliyor gibi görünmektedir. Tüketim verileri, gelişmekte olan ülkelerde daha doğrudur, yüksek değerler tarafından daha az çarpıklaştırılmaktadır ve doğrudan kaynakların korunmasını yansıtmaktadır. Gelir verileri aynı zamanda sıfır ve negatif değerlerin fazlalığı nedeniyle teknik zorluklar da ortaya çıkarmaktadır. İdeal bir dünyada, eşitsizliği tahmin etmek için gelir veya tüketim verilerinin kullanılması tutarlı olabilirdi. Ancak, yeterli sayıda ülkeyi kapsamak için, her ikisinin de kullanılması gereklidir. Nihai tahminler, eşitsizliğin gelir veya tüketim dağılımına dayanmasından çok az etkilenmektedir.

Doğumda beklenen yaşam süresi dağılımındaki eşitsizliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Beklenen yaşam süresi, aynı anda doğmuş ve ardışık yıllar süresince yaşlanan 100.000 kişilik varsayımsal kohortun ortalama yaşam süresi olarak hesaplanmaktadır; kohorttaki tüm insanlar ölüncüye kadar, her yaşa özgü ölüm oranlarına göre kohort bir yaştan diğerine küçülmektedir. Bu tür bir ortalama, aynı yılda doğan insanların sabit ölüm oranı varsayımıyla yaşam süresidir; diğer bir deyişle, yaşa özgü ölüm oranı kohortun ömrü boyunca referans doğum yılı veya referans dönem için, tahmin edilen düzeyde sabit tutulmaktadır.

Kohortun bir yaştan diğerine küçülmesi, kohorttaki insanların farklı yaşlarda öldüğüne işaret etmektedir, bu nedenle yaşam sürelerinde eşitsizlik vardır. Bu eşitsizliği yansıtıyoruz ve sağlık boyutunun eşitsizlik ölçüsü olarak kullanıyoruz; tıpkı, bu yaşam sürelerinin (diğer bir deyişle, beklenen yaşam süresi) ortalamalarını sağlık boyutundaki ortalama başarımlarını tahmin etmede kullandığımız gibi.

Eğitimde eşitsizlik nasıl hesaplanıyor?

Eğitim boyutunda eşitsizlik, sadece ulusal çapta temsil edici hanehalkı anketlerinden çekilen yetişkin nüfusun öğrenim süresindeki eşitsizliklerden tahmin edilmektedir. Bazı ülkeler için bu eşitsizlik UNESCO İstatistik Enstitüsü'nün eğitim düzeyi tablolarından hesaplanmaktadır.

Çocuklar için beklenen öğrenim süresinin dahil edilmesi sonuçları değiştirir miydi?

Beklenen öğrenim süresi bir toplulaştırılmış ölçüdür ve dağılımdaki eşitsizlik mevcut okullaşma oranlarında kendini göstermektedir. Elbette, yetişkin nüfusun öğrenim süresi ile okul çağındaki nüfusun beklenen öğrenim süresi dağılımlarındaki eşitsizlikler arasında fark vardır; ikincisi daha küçüktür. Bu nedenle, beklenen öğrenim süresi kullanılırsa, İGE dağılımdaki toplam eşitsizliğin azalacağını öne sürebiliriz.

Okul sistemlerindeki farklılıklar göz önüne alındığında, yetişkin nüfusun öğrenim süresi dağılımdaki tahmini eşitsizlikler karşılaştırılabilir midir?

Yetişkinlerin öğrenim süresi çoğunlukla ulaşılan en yüksek öğrenim düzeyinden elde edilmektedir. Her düzeyde UNESCO'nun öğrenim süresiyle ilgili ülke bilgilerini kullanarak, en yüksek öğrenim düzeyi yıllara dönüştürülmüştür. İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin çoğu yaklaşık olarak standart hale getirilmişse de yüksek lisans ve doktora gibi eğitimin en yüksek düzeylerinin süreleri ülkeler arasında değişiklik göstermektedir. Ancak, eğitim bileşenlerindeki eşitsizliğin değerlendirilmesinde kullanılan Atkinson eşitsizlik ölçüsü dağılımın üst uçlarındaki farklılıklara daha az duyarlıdır.

Sıkça Sorulan Sorular

Toplumsal Cinsiyete Dayalı Gelişme Endeksi (TCDGE)

TCDGE neyi ölçüyor?

TCDGE, üç temel insani gelişme boyutu olan sağlık, eğitim ve ekonomik kaynaklar üzerinde kontrolde kadın ve erkek başarımlarındaki farkları ölçmektedir. Her boyutta cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler kullanılmaktadır. Sağlık boyutu kadınlar ve erkekler için doğumda beklenen yaşam süresi tarafından yansıtılmaktadır. Eğitim, kız ve erkek çocuklar için beklenen öğrenim süresi, 25 yaş ve üzeri yetişkinlerin için ortalama öğrenim süresi göstergeleri kullanılarak ölçülmektedir. Ekonomik kaynaklar üzerinde kontrol tahmini kadın ve erkek kazançları ile ölçülmektedir.

TCDGE nasıl hesaplanıyor?

TCDGE, kadın İGE'nin erkek İGE'ye oranıdır. Hesaplamak için, İGE önce kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı hesaplanmaktadır. İGE'deki hedef ölçütlerinin aynıları, 0 ve 1 arasındaki bir ölçeğe dönüştürmek için kullanılmaktadır. Tek istisna, doğumda beklenen yaşam süresidir; bu göstergedeki hedef ölçütler, erkeklere kıyasla kadınların beş yıllık biyolojik avantaja sahip olduğu ve ortalama 5 yıl daha uzun yaşadığına ilişkin görgül bulguları yansıtacak biçimde uyarlanmıştır.

TCDGE'nin gelir bileşeni nasıl hesaplanıyor?

Tahmini kadın ve erkek kazancı olan gelir bileşeni, nüfustaki kadın ve erkek payı, ekonomik açıdan aktif nüfustaki kadın ve erkek payı, tüm sektörlerde kadınların kazandığı ücretlerin erkeklerin ücretlerine oranı ve SGP Dolar (2017 sabit fiyatları) cinsinden kişi başına GSMH temel alınarak hesaplanmaktadır.

GSMH'nin gelir bileşeni, ekonomik kaynaklar üzerinde kontrolün ikame göstergesidir. Bu bileşen, İGE bileşenlerindeki toplumsal cinsiyete dayalı farklılıklar üzerindeki yoğunlaşmaya benzer biçimde gelire dayalı farklılıkları yansıtmaktadır.

Bazı ülkelerde cinsiyete göre ayrıştırılmış ücret verileri bulunmuyor. Bu ülkeler için cinsiyete göre ayrıştırılmış kişi başına GSMH'yi nasıl tahmin ediyorsunuz?

2018'den beri tüm sektörlerde kadın-erkek ücret oranının küresel ortalaması 0,8'dir. Cinsiyete göre ayrıştırılmış ücret verileri bulunmayan ülkeler için ülkenin ücret oranının tahmini hesaplanırken küresel ortalama kullanılmaktadır. Küresel ortalamanın ücret verileri bulunmayan tüm ülkeler için geçerli olacağını varsaymanın getirdiği sınırlamaların farkındayız. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), cinsiyete göre ayrıştırılmış ücret istatistiklerinin ulaşılabilirliğini iyileştirmeye çalışmaktadır.

Ülkeleri eşitlikten mutlak sapmaya göre gruplamak yerine, 5 TCDGE grubuna ayırmanın avantajı nedir?

Tüm ülkeler için kadın ve erkek İGE'lerinin tahmini birçok varsayıma dayanmaktadır, birçok ülkede ücret oranının 0,8 olduğu varsaymak gibi. Bu nedenle, tahmin edilen İGE'lerin dikkatle yorumlanması gerekmektedir. Biz ülkeleri tahmini İGE değerlerine göre sıralamayı tercih etmiyoruz. Bunun yerine, ülkeleri İGE değerlerinin toplumsal cinsiyet eşitliğinden mutlak sapmasına göre beş TCDGE grubuna ayırıyoruz.

Grup 1 ülkeleri kadın ve erkekler arasındaki İGE başarımlarında yüksek eşitliğe sahip ve mutlak sapma %2,5'ten az; Grup 2 ülkeleri kadın ve erkekler arasındaki İGE başarımlarında orta-yüksek eşitliğe sahip, mutlak sapma %2,5'ten fazla ve 5'ten az; Grup 3 ülkeleri kadın ve erkekler arasındaki İGE başarımlarında orta düzeyde eşitliğe sahip, mutlak sapma %5'ten fazla ve 7,5'ten az; Grup 4 ülkeleri kadın ve erkekler arasındaki İGE başarımlarında orta-düşük eşitliğe sahip, mutlak sapma %7,5'ten fazla ve 10'dan az; Grup 5 ülkeleri kadın ve erkekler arasındaki İGE başarımlarında düşük eşitliğe sahip, mutlak sapma %10'dan fazladır.

TCDGE'nin politikalar bakımından önemi nedir?

TCDGE, insani gelişme başarımlarındaki toplumsal cinsiyet farklılıklarının daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Üç temel yetkinlik olan sağlık, eğitim ve ekonomik kaynaklar üzerinde kontroldeki başarımda cinsiyet eşitsizliklerine içgörü sunmaktadır ve bu farklılıkların ortadan kaldırılmasını amaçlayan politikaların tasarımı ve izlenmesi için yararlıdır.

Sıkça Sorulan Sorular

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Endeksi (TCEE)

TCEE neyi ölçüyor ve nasıl hesaplanıyor?

TCEE bir eşitsizlik endeksidir. Üreme sağlığı, güçlenme ve işgücü piyasasından oluşan üç boyuttaki başarımlarda kadın ve erkekler arasındaki eşitsizlikten kaynaklanan potansiyel insani gelişme kaybını göstermektedir. Genel olarak TCEE bu boyutlarda kadınların nasıl dezavantajlı olduğunu yansıtmaktadır.

TCEE 0 ile 1 arasında değişmektedir. Yüksek TCEE değerleri kadın ve erkekler arasında daha yüksek eşitsizliklerin olduğunu ve dolayısıyla insani gelişme de daha fazla kayıp olduğunu işaret etmektedir. Mükemmel toplumsal cinsiyet eşitliğinin olduğu bir ülke yoktur. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği göz önünde bulundurulduğunda insani gelişmenin temel yönlerindeki başarımlarda belirli ölçüde kayıp göstermektedir. TCEE, yöntem bakımından Eşitsizliğe Uyarlanmış İnsani Gelişme Endeksi'ne (EUIGE) benzerdir, ayrıntılar için http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf adresindeki Teknik Not 4'e bakınız. Bu endeks, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinden kaynaklanan üreme sağlığı, güçlenme ve işgücü piyasasına katılımdaki başarımların başına gelen kayıpların bileşkesi olarak yorumlanabilir. TCEE, İGE'den farklı boyutlar içerdiği için, İGE'nin kendisindeki kayıplar olarak yorumlanamaz. Daha fazla ayrıntı için <http://hdr.undp.org/en/content/measuring-key-disparities-human-development> adresindeki tartışmaya ve Teknik Not 4'e, mevcut metodoloji için http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf adresine başvurunuz.

TCEE'nin güçlü yönleri ve sınırlamaları nelerdir?

TCEE, üreme sağlığı, kadın okuryazarlığı ve ilköğretimin ötesinde güçlenme ölçülerini içermektedir. İşgücü piyasasına katılımda toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortaya çıkarır ve kusurlu cinsiyete göre ayrılaştırılmış gelir ölçüleri kullanmaktan kaçınır.

Tüm kompozit ölçüler gibi, TCEE'nin de sınırlamaları vardır. Öncelikle, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin genişlik ve derinliğini yansıtmaz. Örneğin, ulusal parlamentoda temsil oranını yansıtmakta ancak yerel yönetim düzeyinde, toplum ve kamusal yaşama dahil olan diğer yerlerdeki katılımı dahil etmemektedir. İşgücü piyasası boyutu, istihdam ve iş kalitesiyle ilgili bilgileri içermemektedir. Endeks, ücretsiz çalışma gibi diğer önemli boyutları ve birçok kadının haksız biçimde bakım ve temizlik yükünü taşıdığı gerçeğini atlamaktadır. Esasen verilerin sınırlılığından kaynaklı olarak, varlık mülkiyeti, çocuk bakımı desteği, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve toplumsal karar alma süreçlerine katılım da TCEE'de yansıtılmamaktadır.

TCEE hesaplamasında kullanılan veri kaynakları nelerdir?

TCEE, başlıca kamuya açık uluslararası veritabanlarından alınan verilere dayanmaktadır: Anne ölüm oranı için Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), Birleşmiş Milletler

Nüfus Fonu (UNFPA), Dünya Bankası Grubu ve Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü; ergen doğurganlık oranı için Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı (UNDESA) Dünya Nüfus Tahminleri; eğitim düzeyi istatistikleri için Barro-Lee veri kümeleri; parlamentoda temsil oranı için Parlamentolararası Birlik (IPU); işgücü piyasasına katılım için Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO).

Erkekler için eşdeğerleri olmadan sağlık göstergeleri kullanmanın gerekçesi nedir?

TCEE'de kullanılan üreme sağlığı göstergelerinin, erkek göstergelerinde karşılığı olmadığı doğru. Bu boyutta, kız çocukları ve kadınların üreme sağlığı, toplumsal hedeflerin ne olması gerektiği ile karşılaştırılmaktadır; bu hedef, hiç anne ölümü ve ergen doğurganlığı olmamasıdır. Gerekçe, güvenli anneliğin toplumun kadınların üreme rolüne yüklediği önemi yansıtmasıdır. Erken annelik, ergen doğurganlık oranı ile ölçüldüğü üzere, çocuk ve yenidoğanlar için daha yüksek sağlık riski ile ilişkilidir; ayrıca ergen anneler sıklıkla okuldan ayrılmak ve düşük vasıflı işlere çalışmak zorunda kalmaktadır.

Kadınların parlamentoda temsil oranının sıfır olduğu durumlarda ne yapıyorsunuz?

TCEE'nin içerdiği 162 ülkeden sadece 1'inde parlamentoda kadın oranı sıfırdır. Fonksiyonel form çarpımsal olduğu için, hesaplamayı mümkün kılmak amacıyla sıfır değerlerini %0,1 ile değiştirdik. Gerekçe ise kadınlar parlamentoda yer almasa da, belirli düzeyde siyasi etkilerinin olmasıdır. Ülkenin görelî sıralaması, değiştirilen değerî seçimine duyarlıdır. Gözlenen en düşük sıfır olmayan parlamentoda kadın oranı %1,0 ile Yemen idi.

TCEE'nin politikalar bakımından önemi nedir?

TCEE, 162 ülkede üreme sağlığı, güçlenme ve işgücü piyasasına katılımdaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair öngörü sunmaktadır. Hükümetler ve diğer aktörlerin, güçlenmede toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin derecesini anlamalarına yardımcı olabilir. Bileşen göstergeler, kritik politika müdahalelerine en çok ihtiyaç olan alanlara dikkat çekmektedir. TCEE, diğer her küresel kompozit endeks gibi, uluslararası karşılaştırılabilirlik ihtiyacı ile kısıtlıdır. Ancak ulusal veya yerel düzeyde kullanıma kolayca uyarlanabilir.

Sıkça Sorulan Sorular

Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi (ÇBYE)

Güncelleştirilmiş hali için: <http://hdr.undp.org/en/faq-page/multidimensional-poverty-index-mpi>

Sıkça Sorulan Sorular

İnsani Gelişme Gösterge Panoları 1-5

Gösterge panosu nedir?

Gösterge panosu yaklaşımı gelişme sonuçlarının izlenmesinde popüler hale gelmiştir. 2020 İnsani Gelişme Raporu'nda beş renk kodlu, beş konuyu kapsayan gösterge tabloları yayınlanmıştır: İnsani gelişme kalitesi, yaşam boyu toplumsal cinsiyet farkı, kadının güçlenmesi, çevresel sürdürülebilirlik ve sosyo-ekonomik sürdürülebilirlik. Renk kodlu tablolar çeşitli göstergelerdeki düzeyleri ve değişimleri vurgulayarak insani gelişme ilerlemesini değerlendirmektedir.

Gösterge panolarında kullanılan kısmi gruplamanın gerekçesi nedir? Kısmi gruplama İnsani Gelişme Endeksi'ne göre gruplamaktan nasıl farklıdır?

Gösterge panoları ülkelerin göstergelere göre gruplanmasını görselleştirmekte, böylece kompozit bir göstergeye göre tümüyle gruplamanın aksine, listelenen tüm göstergeleri ölçekte hale getirdikten sonra birleştiren kısmi gruplama yapmaktadır. Tümüyle gruplamaya iyi bir örnek, ülkelerin İnsani Gelişme Endeksi'ne (İGE) göre dört insani gelişme grubuna ayrılmasıdır. Kompozit endekse göre tümüyle gruplandırma, bileşen göstergelerin endeks halinde birleştirilme yöntemine bağlıdır. Öte yandan, kısmi gruplama kompozit endeksin normalize edilme, ağırlıklandırılma veya fonksiyonel formu ile ilgili varsayımlar gerektirmemektedir. Kısmi gruplama, neyin iyi performans veya ulaşılabilecek hedef olarak nitelendirildiği gibi gruplama için kullanılan önceden tanımlanmış eşik değerlere dayanabilir.

Ülkelerin kısmi gruplanması için grup ve renk sayısı nasıl belirleniyor?

Burada verilen karar, ülkelerin başardıkları göstergelerin değerine göre ülkeleri, örneğin üç gibi az sayıda gruba ayırmak olmuştur. Ülkeler yaklaşık olarak eşit büyüklükte (tersiller) üç gruba ayrılmıştır: Üst 1/3, orta 1/3, dip 1/3. Benzer performansa sahip ülkelere seçilmiş farklı renk tonları atanmıştır. Renk kodu ölçeği en koyudan en açığa değişmektedir.

Daha koyu ton üst 1/3 grubunu, orta ton orta 1/3'i ve en açık ton dip 1/3'teki ülkeleri temsil etmektedir. Ülkelerin kısmi gruplanması beş gösterge panosunda listelenmiş tüm göstergeler için geçerlidir. Gösterge Panosu 2'deki doğumda cinsiyet oranı bir istisnadır, burada ülkeler iki gruba ayrılmıştır: Koyu ton kullanılan doğal grup (1,04-1,07 dahil arasında değere sahip olan ülkeler) ve açık ton kullanılan toplumsal cinsiyet yanlılığı taşıyan grup (diğer tüm ülkeler). Ayrıntı için http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf adresindeki Teknik Not 6'ya bakınız.

Tersil gruplarını tanımlayan gözlenmiş değer aralıkları nelerdir?

Göstergelere göre ülkeler tersil gruplarına ayrılırken, amaç herhangi bir gösterge için eşik değerleri veya hedef değerler önermek değil, bir ülkenin diğerlerine göre performansının kaba bir değerlendirmesini

yapabilmektedir. Üst 1/3'te olan bir ülke, diğer ülkelerin en az üçte ikisinden daha iyi, orta 1/3'te olan bir ülke diğer ülkelerin en az üçte birinden daha iyi ve üçte birinden de daha kötü, dip 1/3'te olan bir ülke diğer ülkelerin en az üçte ikisinden daha zayıf performans göstermektedir. Gösterge Panoları 1-5'teki tüm göstergeler için tersil gruplarını tanımlayan gözlenmiş değer aralıkları http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2020_technical_notes.pdf adresindeki Teknik Not 6'da mevcuttur.

Kadın/erkek oranı olarak ifade edilmiş göstergelere göre ülkeler nasıl gruplandırılıyor?

Oran değeri 1 civarında olan ülkeler o göstergedeki en üst başarı grubunu oluşturmaktadır. Erkeklerin yararına olan büyük farklar ile kadınların yararına olan büyük farklara eşit muamele edilmiştir.

Ülkeler tüm göstergeler için tersil gruplarına ayrılmamış; niçin?

Çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin Gösterge Panosu 4'te, ülkeler orman göstergesi altında toplam arazi alanı yüzdesine göre değil, 1990'dan beri orman alanındaki değişime göre gruplandırılmıştır. Bunun nedeni, orman alanındaki yakın zamandaki değişiklikler insan faaliyetlerinden kaynaklanırken, orman alanının bir şekilde çevre ve iklim koşulları tarafından belirlendiği gerçeğini dikkate almaktır. Benzer biçimde, sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğe ilişkin Gösterge Panosu 5'te, askeri harcamalar göstergesi (GSYH'nin yüzdesi olarak) ülkelerin gruplanmasında kullanılmamıştır; bunun yerine eğitim ve sağlık harcamalarının askeri harcamalara oranı, gruplandırma ve renklendirme için kullanılmıştır. Bunun nedeni, askeri harcamaların bu tabloda bir gösterge değil yardımcı gösterge olarak kabul edilmesidir.

Her gösterge panosunun altındaki toplamların rengi nasıl belirleniyor?

Tersil gruplarını tanımlamak için grup toplamları kullanılmamıştır. Ancak, bir toplamın değerine bağlı olarak bir tersil grubuna yerleştirilmiş ve buna göre renklendirilmiştir.